

J. R.

**Dyskusja nad projektowanymi
zmianami prawa rodzinnego w CSRS
: [recenzja artykułu opublikowanego
w czasopiśmie "Socialistická
zákonnosť", 1963, nr 1]**

Palestra 7/6(66), 70-72

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

pisma zawierające krytykę obowiązującego ustawodawstwa. Przegląd postulatów obywateli zawartych w tych pismach zawiera artykuł I. Bałuchina i J. Kordiewa, ogłoszony w nrze 7 z 1963 r. „Sowietskoj Justyciji”.

W zakresie zawarcia związku małżeńskiego podstawowym żądaniem jest postulat zawarcia w przyszłej ustawie wymagania, aby ceremonia ta odbywała się w uroczystej formie, w specjalnym, odpowiednio do takiej sytuacji przyzodobionym lokalu (budzi niesmak w wielu obywatelach fakt, że w tym samym pomieszczeniu dokonuje się niejednokrotnie aktów rejestracji urodzeń, małżeństw i zgonów).

Wielu piszących postuluje podniesienie granicy wieku uprawniającego do zawarcia małżeństwa, motywując to między innymi tym, że większość mężczyzn w wieku 19—20 lat odbywa służbę wojskową, co oznacza zerwanie bezpośrednich więzów rodzinnych na okres 2—3 lat, po upływie którego wiele małżeństw najczęściej się rozpada.

Postuluje się także wprowadzenie określonego terminu (1-, 2- lub 3-miesięcznego) między chwilą zgłoszenia chęci zawarcia małżeństwa a dokonaniem samego aktu jego rejestracji, aby w ten sposób zapobiec zbyt pochopnemu podejmowaniu decyzji w tych sprawach. „Czy można mówić o jakichś poważnych uczuciach miłości i wierności — pisze ob. Pietrow z Riazania — jeżeli między poznaniem się a wstąpieniem w związek małżeński mija niecały dzień!”

Krytykę wywołała także obowiązująca dotychczas procedura rozwodowa, którą zdaniem wielu piszących należy znacznie uprościć przez ustanowienie zasady jednoinstancyjności postępowania, obniżenie opłat sądowych oraz poddanie tych spraw ogólnemu trybowi postępowania cywilnego. Obok jednakże tych postulatów występują także żądania ograniczenia możliwości uzyskania rozwodu, dopuszczalnego pod pewnymi tylko warunkami, m. in. za zgodą obu stron, po upływie 3 lat od ustania wspólnego pożycia i zawsze w razie braku małoletnich dzieci.

Większość autorów listów zgodna jest co do konieczności zmiany dotychczasowego ustawodawstwa regulującego zagadnienie praw i obowiązków dzieci pozamałżeńskich i ich rodziców. Postulują oni wprowadzenie do prawa radzieckiego, nie znającego tej instytucji, możliwości sądowego ustalenia ojcostwa pozamałżeńskiego, jak również uznania dziecka oraz dochodzenia alimentów na rzecz dziecka pozamałżeńskiego.

Dużo uwagi poświęcono w listach problematyce postępowania w sprawach o alimenty, w szczególności sposobowi ustalania ich wysokości (przy wzięciu pod uwagę warunków materialnych stron), egzekwowania itd.

Wielka fala zainteresowania obywateli radzieckich pracami kodyfikacyjnymi w dziedzinie prawa rodzinnego zapowiada niezwykle interesującą dyskusję, jaka z pewnością rozwinie się po opublikowaniu przygotowanego projektu nowych Podstaw ustawodawstwa ZSRR o małżeństwie i rodzinie.

Dyskusja nad projektowanymi zmianami prawa rodzinnego w CSRS

W CSRS trwają prace nad skonstruowaniem nowego kodeksu rodzinnego. „Socialistická Zákonnost”, czasopismo czechosłowackiego Ministerstwa Sprawiedliwości, przynosi w nrze 1 z 1963 r. interesujące materiały z dyskusji nad przygotowanym projektem. Dyskusja ta objęta w szczególności następujące pro-

blemy: 1) wychowanie dzieci, 2) przysposobienie i 3) rozwód oraz zagadnienie alimentacji między rozwiedzionymi małżonkami.

Zarówno projekt nowego kodeksu, jak i dyskutanci przywiązują wielką wagę do problematyki wychowania dzieci jako jednego z najdonioślejszych zadań społeczeństwa. Projekt rozszerza w tej materii obowiązki rodziców, którzy przez właściwe wychowanie dzieci budują przyszłe, zdrowe społeczeństwo socjalistyczne. Kwestia bowiem, jaki obywatel wyrośnie z dziecka, zależy przede wszystkim od rodziców. Stąd też projekt wkłada na nich m. in. obowiązek współpracowania ze szkołą i organizacjami społecznymi oraz organizacjami młodzieżowymi w tym zakresie (§ 27).

Projekt zalicza do praw i obowiązków rodziców także obowiązek łożenia na utrzymanie dzieci do czasu, gdy będą one w stanie same się utrzymać (§ 29 i 81).

Projekt przewiduje dalej w szerokim zakresie udział społeczeństwa, reprezentowanego przez odpowiednie organizacje, w procesie wychowywania dzieci oraz zapewnia możliwość sprawowania nadzoru nad sposobem wykonywania przez rodziców ich praw rodzicielskich.

Projekt przewiduje również pewne zmiany w reżymie prawnym przysposobienia, zmierzając do lepszego przystosowania tej instytucji do jej podstawowego celu: ochrony dobra małoletnich dzieci, pozbawionych lub opuszczonych przez rodziców.

Przy zawiązaniu adopcji nazwisko adoptujących wpisuje się do metryki dziecka jako jego rodziców. Przed orzeczeniem przysposobienia zarówno przysposabiający, jak i przyszły przysposobiony powinni poddać się badaniom lekarskim w celu stwierdzenia ich stanu zdrowotnego, a w konsekwencji — w celu ustalenia, czy orzeczenie adopcji będzie odpowiadało celowi społecznemu. Przysposobić można nieletniego, który ukończył rok życia (zdaniem lekarzy przed upływem roku nie można stwierdzić, czy dziecko nie cierpi na jakąś chorobę, wskutek czego orzeczenie przysposobienia nie mogłoby spełnić jego celu społecznego). Sąd może orzec przysposobienie dopiero po upływie 3-miesięcznego pobytu dziecka pod opieką przysposabiających. Postanowienie powyższe ma służyć temu, żeby przysposabiający i przysposobiony mogli się lepiej poznać wzajemnie. Projekt przewiduje dwa wypadki, kiedy do orzeczenia przysposobienia dziecka nie jest potrzebna zgoda jego rodziców: 1) jeżeli troszczyli się oni o dziecko przez okres co najmniej jednego roku; 2) jeżeli dali ogólne zezwolenie na dokonanie przysposobienia przed wskazaniem konkretnej osoby, która zamierza dziecko przysposobić.

Projekt wkłada ponadto na sąd orzekający o przysposobieniu obowiązek poinformowania zgłaszającego wniosek o wszystkich warunkach i skutkach przysposobienia (przepis o charakterze prewencyjnym, mający zapobiegać powstawaniu sytuacji, kiedy przysposabiający — wskutek niedostatecznej znajomości w tej materii — trwali w nieprawidłowym przekonaniu co do treści swoich uprawnień i obowiązków).

Jeśli chodzi o zagadnienie rozwodu, to projekt, wychodząc z zasady trwałości małżeństwa, wkłada na wszystkich obywateli, organizacje społeczne i państwowe obowiązek rozwijania — w miarę możliwości — takiej prewencyjnej działalności, która by zapobiegała naruszaniu związków małżeńskich (§ 94).

Sąd może orzec przez rozwód rozwiązanie małżeństwa na wniosek któregośkolwiek z małżonków, jeżeli po dokładnym rozpatrzeniu sprawy dojdzie do wnio-

sku, że stosunki między małżonkami zostały tak poważnie naruszone, iż małżeństwo nie może dalej pełnić swoich społecznych funkcji. Społeczeństwo bowiem nie ma żadnego interesu w tym, aby związek ten trwał dalej tylko formalnie. Projekt przewiduje jednak oddalenie powództwa o rozwód wtedy, gdy rozwiązanie małżeństwa byłoby sprzeczne z zasadami moralności socjalistycznej lub dobrem małoletnich dzieci.

Orzeczeniu o winie jednego z małżonków nadaje projekt nowe znaczenie, traktując je jako moralne zadośćuczynienie dane temu małżonkowi, który w toku trwania łączącego strony związku zachował się należycie. Projekt nie przywiązuje do zagadnienia winy bezpośrednich konsekwencji natury majątkowej.

Podstawową przesłanką zasądzenia alimentów na rzecz rozwiedzionego małżonka jest jego niezdolność do samodzielnego zapewnienia sobie środków utrzymania. Alimenty te nie podlegają jednak zasądzeniu wtedy, gdy sprzeciwiałoby się to zasadom współżycia społecznego (np. domagający się ich zasądzenia ponosi winę rozkładu pożycia małżeńskiego). Czas trwania obowiązku alimentacyjnego jest przy tym ograniczony.

Prawo karne a samobójstwo

Temat ten analizuje M. Rateau w artykule zamieszczonym w nrze 4 z 1962 r. kwartalnika szwajcarskiego „Revue internationale de criminalogie et de police technique”.

Z przytoczonych przez autorkę danych zaczerpniętych z rocznika demokratycznego za rok 1961 wydawanego przez ONZ wynika, że stolicą samobójstw stał się Berlin zachodni — 34 osoby (na 100 000 ludności), a dalej idą Węgry — 24,9, Austria — 23, Japonia — 21, Finlandia — 20,4 Szwajcaria — 19,4 i Szwecja — 18,1. Największą liczbę samobójstw notuje się pośród małoletnich, osób pracujących na morzu oraz osób nie mających określonego zawodu.

Po omówieniu historii represji karnej w sprawach samobójstw, autorka przystępuje do analizy tego zagadnienia na gruncie obowiązującego ustawodawstwa szeregu państw, spośród których większość nie przywiązuje do samobójstwa lub jego usiłowania żadnych skutków w zakresie prawa karnego. Warto jednakże podkreślić, że prawo angielskie dopiero na mocy ustawy z 3.VIII.1961 r. (Suicide Act, 1961) uchyliło przepisy, które uważały dokonanie samobójstwa za przestępstwo. Jednakże nie zerwało ono całkowicie z dotychczasową tradycją stanowiącą, że każde usiłowanie popełnienia samobójstwa podlega karze do 14 lat więzienia (art. 2 ust. 1 wspomnianej ustawy).

W chwili obecnej można stwierdzić, że we wszystkich pozostałych ustawodawstwach państw europejskich samobójstwo przestało być przestępstwem. Jednakże szereg kodeksów karnych zawiera jeszcze postanowienia przewidujące ukaranie osób pomagających komuś w popełnieniu samobójstwa. Tak więc w tych wypadkach mamy do czynienia z wyjątkową w prawie karnym sytuacją, w której podlega ukaraniu podżeganie i pomaganie do popełnienia samobójstwa, tj. czynu, który nie jest już uznawany za przestępstwo.

Zgodnie z przepisami wielu kodeksów karnych podlegają ukaraniu: z jednej strony — namawianie (podżeganie) do popełnienia samobójstwa bądź też akt zmierzający do wywołania decyzji albo do podtrzymania danej osoby w zamiarze popełnienia samobójstwa, z drugiej zaś — udzielenie materialnej pomocy lub dokonanie określonego aktu pozytywnego przed lub podczas popełnienia sa-